

Aanwijskaart Levensvragen

Hulpmiddel bij communicatie

Geestelijk verzorger Beatrijs Hofland heeft een aanwijskaart voor levensvragen ontwikkeld. De kaart wordt gebruikt in allerlei contacten tussen zorgprofessionals en zorgnemers die moeite hebben met spreken.

Door Beatrijs Hofland

De aanwijskaart *Levensvragen* bevat belangrijke levensthema's in duidelijke pictogrammen en een letterkaart. Op de kaart staan vier thema's die tot doel hebben levensvragen bespreekbaar te maken.

De thema's zijn:

Dit houdt me bezig.

Hier had ik eerder steun aan.

Ik voel me nu...

Deze mensen wil ik om me heen als steun.

De keuze voor deze onderwerpen is ontleend aan de drie vragen van het Mount Vernon Cancer Network zoals die in de recente richtlijn *Zingeving en spiritualiteit in de palliatieve zorg* zijn opgenomen. Deze vragen zijn:

Wat houdt u in het bijzonder bezig op dit moment?

Aan wat of wie had u steun in eerdere situaties?

Wie zou u op dit moment graag bij u willen hebben ter ondersteuning?

Spraakbeperking

In mijn werk als geestelijk verzorger in de ouderenzorg merkte ik dat de dieperliggende thema's vaak moeilijk aan bod kwamen in gesprek met mensen met een spraakstoornis of spraakbeperking. Ons taalgebruik zit vol met metaforen, met symbolische taal als we proberen een ander duidelijk te maken hoe het echt met ons gaat en wat er belangrijk is, op dit moment in het leven. Daarvoor blijken de bestaande pictokaarten niet toereikend.

In een gesprek dat ik had met een cliënt met afasie, uitte hij zijn frustratie over het niet duidelijk kunnen maken wat zijn gevoel was. Wat was zijn hoop, zijn verdriet, wat speelde er in zijn leven nu? En niet alleen bij deze meneer, bij veel van onze zorgcontac-

ten gaat het juist over de lastiger bespreekbare zaken als de zin van je leven, hoe je het volhoudt, wie je tot steun zijn. Over zingeving dus. Het werd dus hoog tijd voor het uitwerken van een nieuw communicatiemiddel. Dit werd een aanwijskaart waarin vier levensthema's met behulp van pictogrammen besproken kunnen worden.

Waardevol contact

De aanwijskaart *Levensvragen* is inmiddels met veel enthousiasme ontvangen en ingezet. Niet alleen door collega-geestelijk verzorgers, maar door mensen van allerlei disciplines en doelgroepen binnen de zorg, variërend van jeugdzorg tot ouderenzorg, mensen met dementie, hersenletsel en verstandelijke beperkingen. Er is voor deze kaart gebruikgemaakt van bestaande pictogrammen, die door sommigen als wat kinderlijk werden gezien. Dus de suggestie om het mooier vorm te geven en er wellicht een e-versie er van te maken, wordt nog verder uitgedacht.

De kaart wordt als waardevol ervaren om "niet alleen [...] de patiënt/cliënt een stem te geven, maar ook voor de hulpverlener zelf is het een handige tool om zingevingsvragen bespreekbaar te maken", zoals een medewerker in de verstandelijk gehandicaptenzorg opmerkte.

Niet alleen bij mensen met afasie, ook bij mensen die hun spraakvermogen verliezen als gevolg van een ziekte of aandoening, blijkt de kaart een bron van waardevol contact. In de afgelopen maanden waren de bewoners van de verpleeghuisafdeling voor mensen met de ziekte van Parkinson – net als elders – verstoken van bezoek. De geestelijk verzorger was gevraagd om in gesprek te gaan met een bewoner, die erg leed onder deze eenzaamheid. Deze meneer was altijd erg op gezelschap en gezelligheid gericht en liet zich doorgaans van zijn vrolijke kant zien. Hij kan zich door de ziekte niet meer verstaanbaar uiten dus hebben we met de aanwijskaart gepraat over wat voor hem het belangrijkste was. En ook wie hij het meest miste en om zich heen zou willen hebben. Bij het aanwijzen van de familie kwamen de tranen los. Hij toonde de foto's van de kinderen en kleinkinderen en wees ten slotte de afbeelding van de duif aan: 'Ik ben hoopvol. Hoopvol dat ik ze gauw weer kan omhelzen.'

De levensvragenkaart is te downloaden op <https://www.zingevingopdekaart.nl/> en <https://www.zorgenzin.nl/aandacht/>.

LEVENSVRAGEN

Dit houdt me nu bezig:		Hier had ik eerder steun aan		Ik voel me nu:	
Mijn beperking	Mijn ziekte	Verzorging	Gesprek	Ziek	Koud
Bezoek	Wonen	Huisdieren	Familie	Rustig	Warm
Familie	mijn man/vrouw	Lezen	Natuur	Blij	Moe
Operatie	Ziekenhuis	Bidden	Muziek	Ontspannen	Verdrietig
Slaan	Therapie	Eten	Creatief	Hoopvol	Bang
Geloof	Anderen	Thuis zijn	Vrienden	Energiek	Boos

Nee	Ja	Deze mensen wil ik om me heen als steun:
1 2 3 4 5 6 7 8 9 + 0 - A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z SPATIE FOUT ? !		
		Familie Mijn man/vrouw Hulpverlener Geestelijke Ander:

Zingeving op de kaart: Beatrijs Hofland - Uitgewerkt door Modem (www.modemadvies.be) naar een idee van Temple University "Institute on Disabilities" - Pictogrammen © 2011 ARISAC - Augmentative and Alternative Communication (AAC)

Bang zijn

Op de revalidatieafdeling voor COPD-patiënten was een oudere dame opgenomen die door haar longaandoening nauwelijks stemvolume noch de energie had om lang te praten. Omdat ze op het punt stond naar het hospice te verhuizen, had de arts aan mevrouw voorgesteld in gesprek te gaan over deze moeilijke beslissing. Met behulp van de kaart spraken we over haar zorgen, haar verdriet en haar wensen. Ze keek lang naar het plaatje 'thuis zijn' en 'ziekenhuis' en wees op de emotie 'bang zijn'. Langzaam maar zeker maakte ze duidelijk dat ze altijd thuis had willen sterven, maar dat de steeds terugkerende ziekenhuisopnames haar bang hadden gemaakt. Naar het hospice gaan, was nu geruststellend voor haar. Maar het was ook verdrietig, want zo had het niet moeten gaan. Na afloop van ons gesprek heb ik haar familie de kaart gegeven, die hem later nog veelvuldig gebruikt heeft om haar laatste wensen te kunnen begrijpen en vervullen.

Op de kaart

Inmiddels is de kaart ook gebruikt bij mensen met niet-aangeboren hersenletsel (NAH) en staat hij op de site van het hersenletselteam Utrecht. Bij Stichting Groenhuysen is het opgenomen in het Kwaliteitshandboek. Met de eerste 'proefpersoon', de meneer met afasie, zijn nadien nog veel waardevolle gesprekken geweest, met behulp van de aanwij斯卡art. Dat waren gesprekken die de belangrijke levensthema's letterlijk op de kaart kunnen zetten. •

Bronnen en literatuur

- Mount Vernon Cancer Network. Spiritual support steering group; Final report on spiritual support. Stevenage: Mount Vernon Cancer Network; 2007.
- Pallialine. Zingeving en spiritualiteit. <https://www.pallialine.nl/zingeving-en-spiritualiteit>.
- Pictogrammen en format: <https://disabilities.temple.edu/> en <https://www.modemadvies.be/>.

Beatrijs Hofland is geestelijk verzorger bij Stichting Groenhuysen in Roosendaal en heeft een eigen praktijk Zingeving op de kaart.